

Näringsutskottets betänkande 2020/21:NU9

Undersökningstillstånd

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens lagförslag. Förslaget innebär att giltighetstiden för undersökningstillstånd som var giltiga den 1 juli 2020 och fortfarande är giltiga den 1 mars 2021 och som inte har förlängts tidigare ska förlängas med ett år. Förslaget innebär även att giltighetstiden ska förlängas med ett år för undersökningstillstånd som är giltiga den 1 mars 2021 och som tidigare har förlängts genom att det visats att ändamålsenlig undersökning har utförts eller för att tillståndshavaren har godtagbara skäl till att en undersökning inte har utförts och dessutom har gjort sannolikt att området kommer att undersökas under den tid som ansökningen avser. Giltighetstiden ska förlängas med ett år även för tillstånd som är giltiga den 1 mars 2021 och som förlängts genom att det visats att det finns särskilda skäl för förlängning.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 mars 2021.

Behandlade förslag

Proposition 2020/21:67 Undersökningstillstånd.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Ärendet och dess beredning.....	4
Bakgrund	4
Propositionens huvudsakliga innehåll	4
Utskottets överväganden.....	6
Undersökningstillstånd	6
Särskilt yttrande.....	10
Undersökningstillstånd (V)	10
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	11
Propositionen	11
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	12

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Undersökningstillstånd

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i minerallagen (1991:45).

Därmed bifaller riksdagen proposition 2020/21:67.

Stockholm den 4 februari 2021

På näringsutskottets vägnar

Lars Hjalmered

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Lars Hjalmered (M), Anna-Caren Säterberg (S), Mattias Jonsson (S), Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M), Monica Haider (S), Helena Lindahl (C), Birger Lahti (V), Tobias Andersson (SD), Camilla Brodin (KD), Åsa Eriksson (S), Joar Forssell (L), Eric Palmqvist (SD), Lorentz Tovatt (MP), Patrik Engström (S), Helena Antoni (M), Josef Fransson (SD) och Rickard Nordin (C).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta betänkande behandlar utskottet regeringens proposition 2020/21:67 Undersökningstillstånd. Inga motioner har väckts med anledning av propositionen.

I bilaga 1 finns en redogörelse över behandlade förslag. I bilaga 2 finns regeringens lagförslag.

Bakgrund

Regeringen förslög i proposition 2019/20:183 att undersökningstillstånd som har beviljats förlängning enligt 2 kap. 7 § andra stycket minerallagen (1991:145) och som är giltiga den 1 juli 2020 skulle förlängas med ytterligare ett år från den dag då giltighetstiden annars hade löpt ut. Förslaget omfattade dock inte undersökningstillstånd som avsåg olja eller gasformiga kolväten eller som grundades på en ansökan som rör stenkol och där stenkol uttryckligen angavs i tillståndet. Riksdagen beslutade den 23 juni 2020 att anta regeringens förslag i proposition 2019/20:183 och riktade samtidigt ett tillkännagivande till regeringen om att ytterligare undersökningstillstånd borde förlängas (bet. 2019/20:NU20, rskr. 2019/20:368).

Enligt tillkännagivandet borde regeringen senast den 31 oktober 2020 återkomma till riksdagen med lagförslag som innebar att samtliga undersökningstillstånd som var giltiga den 1 juli 2020 skulle förlängas med ytterligare ett år från den dag då giltighetstiden annars hade löpt ut. Förslaget om förlängning skulle dock inte omfatta undersökningstillstånd som avser olja eller gasformiga kolväten eller som grundas på en ansökan som rör stenkol och där stenkol uttryckligen anges i tillståndet.

Företrädare för Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet reserverade sig i näringsutskottets betänkande 2019/20:NU20 mot ett tillkännagivande.

Propositionens huvudsakliga innehåll

Propositionen innehåller förslag om ändringar i minerallagen (1991:45) med anledning av spridningen av sjukdomen covid-19 och dess påverkan på gruvnäringen. Ändringarna innebär att giltighetstiden för undersökningstillstånd som var giltiga den 1 juli 2020 och fortfarande är giltiga den 1 mars 2021 och som inte har förlängts tidigare ska förlängas med ett år. Ändringarna innebär även att giltighetstiden ska förlängas med ett år för undersökningstillstånd som är giltiga den 1 mars 2021 och som tidigare har förlängts genom att det visats att en ändamålsenlig undersökning har utförts eller för att tillståndshavaren har

godtagbara skäl till att en undersökning inte har utförts och dessutom gjort sannolikt att området kommer att undersökas under den tid som ansökningen avser. Giltighetstiden ska förlängas med ett år även för tillstånd som är giltiga den 1 mars 2021 och som förlängts genom att det visats att det finns särskilda skäl för förlängning.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 mars 2021.

Utskottets överväganden

Undersökningstillstånd

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar de förslag till ändringar i minerallagen som regeringen föreslår i proposition 2020/21:67. Förslagen till ändringar rör förlängning av giltighetstiden för undersökningstillstånd.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 mars 2021.

Jämför det särskilda yttrandet (V).

Propositionen

Regeringens förslag medför att det ska införas nya bestämmelser i mineralagen om att gällande undersökningstillstånd ska förlängas med ett år. Bestämmelserna innebär att undersökningstillstånd som var giltiga den 1 juli 2020 och fortfarande är giltiga den 1 mars 2021 och som inte har förlängts tidigare ska gälla i fyra år från dagen för beslutet. Tillstånd som är giltiga den 1 mars 2021 och som har förlängts genom att det visats att en ändamålsenlig undersökning har utförts eller att tillståndshavaren har godtagbara skäl till att en undersökning inte har utförts och dessutom gjort sannolikt att området kommer att undersökas under den tid som ansökningen avser ska gälla i ytterligare ett år från den dag då giltighetstiden annars skulle ha löpt ut. Detsamma ska gälla tillstånd som har förlängts genom att det visats att det finns särskilda skäl för förlängning och som är giltiga den 1 mars 2021. För dessa tillstånd ska även gälla att i de fall de har förlängts med en tid som understiger den sammanlagda giltighetstiden om tre eller fyra år kan tillståndet på ansökan av tillståndshavaren förlängas med ytterligare en viss tid så att den sammanlagda förlängningen i stället blir högst fyra eller fem år beroende på vilken bestämmelse som ligger till grund för ansökan om förlängning. Detta gäller endast om förutsättningarna för förlängning är uppfyllda.

Bestämmelserna föreslås inte gälla undersökningstillstånd som avser olja eller gasformiga kolväten eller som grundas på en ansökan om stenkol och där stenkol uttryckligen anges i tillståndet. Som motivering till det anges följande. I den sakpolitiska överenskommelse som slöts mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet i januari 2019 (det s.k. januariavtalet) anges att prospektering och nyexploatering av kol, olja och fossilgas ska förbjudas på motsvarande sätt som gjorts med uran och att regelverket för när mineral får utvinnas från alunskiffer ska skärpas. I Regeringskansliet pågår arbete med att ta fram förslag om att införa ett sådant förbud. Mot den bakgrunden bör de nya bestämmelserna om förlängd giltighetstid inte gälla undersökningstillstånd som avser olja eller gasformiga kolväten eller

som grundar sig på en ansökan om stenkol och där stenkol uttryckligen angetts i tillståndet.

De föreslagna lagändringarna bör enligt regeringen träda i kraft den 1 mars 2021. Som motivering till det föreslagna datumet för ikraftträdande anges bl.a. följande (6 kap. i propositionen). De nu föreslagna ändringarna är avsedda att komplettera tidigare ändringar i minerallagen som motiverats av smittspridningen. Det är alltså viktigt att de förlängda giltighetstiderna kan börja gälla så snart som möjligt.

Vad gäller konsekvenser av förslaget anger regeringen bl.a. följande (7 kap. i propositionen). Enligt uppgifter från Bergsstaten fanns det 552 gällande undersökningstillstånd den 7 september 2020. Av dessa beräknas ca 458 undersökningstillstånd omfattas av förslaget. De föreslagna ändringarna minskar de negativa konsekvenserna av restriktioner och rekommendationer som har införts för att minska spridningen av sjukdomen covid-19. Förslaget innebär att de bolag som bedriver undersökningsverksamhet får en utökad möjlighet att slutföra de undersökningar som krävs för att upprätta ansökan om bearbetningskoncession. Enligt Sveriges geologiska undersökning (SGU) bedömning är det fråga om samma åtgärder som skulle ha utförts under normala förhållanden som nu utförs vid en senare tidpunkt. Det sammanlagda antalet arbetsdagar som arbeten faktiskt utförs på en fastighet bedöms därmed inte bli fler genom förslaget. Att inte beakta den rådande situationen för prospekteringsbolagen riskerar att minska Sveriges attraktivitet för investeringar i prospektering och som attraktiv gruvnation.

Vissa kompletterande uppgifter

Tidigare riksdagsbehandling

I betänkande 2019/20:NU20 uttalade utskottet bl.a. följande.

Utskottet har i det föregående enhälligt ställt sig bakom regeringens förslag till ändringar i minerallagen som innebär att en begränsad uppsättning undersökningstillstånd som är giltiga den 1 juli 2020 ska förlängas med ett år vid tidpunkten då de annars hade löpt ut. Med förslaget säkerställs att prospekteringsbolag kan slutföra det undersökningsarbete som bedrivs i ett sent skede av prospekteringsprocessen, vilket kan vara nödvändigt för att det ska vara möjligt att sammanställa och nå framgång med en ansökan om bearbetningskoncession. Enligt utskottets uppfattning vore det djupt beklagligt om potentiella fyndigheter på sikt inte kan tas till vara som en följd av att det undersökningsarbete som krävs inte har kunnat utföras inom undersökningstillståndets giltighetstid, vilket i sin tur är en konsekvens av de restriktioner som tillämpas i syfte att hindra coronavirusets spridning. I de fall verksamheten bedrivs under senare skeden av undersökningstillståndets maximala giltighetstid har sannolikt betydande kapital redan investerats i undersökningsarbetet. Kan inte detta arbete slutföras och leda fram till att det går att utvinna en fyndighet går detta kapital till stor del förlorat, till men för det enskilda företaget, för gruv- och mineralnäringen i stort och därmed i många fall även för utvecklingen i områden där utbudet av arbetstillfällen ofta är begränsat.

Även om utskottet har ställt sig bakom regeringens förslag bör coronavirusets negativa konsekvenser för gruv- och mineralnäringskannan ligga till grund för att fler undersökningstillstånd omfattas av förlängningen. Även sådan undersökningsverksamhet som befinner sig i ett tidigare skede bör enligt utskottets uppfattning omfattas, vilket bl.a. överensstämmer med SGU:s uppfattning som refereras i propositionen. Såväl små som stora prospekteringsbolag kan drabbas negativt av reserestriktioner inom landet och av att expertkompetens från utlandet inte tillåts att resa in i landet. Därtill kommer det kärva investeringsklimatet under och efter coronapandemin att slå hårt mot sådan i många fall riskkapitalfinansierad verksamhet som prospektering. En utslagning av prospekteringsföretag äventyrar förutsättningarna för en fortsatt utveckling av den svenska gruvnäringskannan med de konsekvenser som detta bl.a. skulle få för sysselsättningen, exportintäkterna och möjligheterna att utvinna sådana mineral och metaller som är nödvändiga för att exempelvis ställa om energi- och transportsystemen i en mer hållbar riktning.

Enligt utskottets bedömning bör ett lagförslag som innebär att fler undersökningstillstånd omfattas av förlängning vara tämligen okomplicerat att utarbeta och dessutom inte medföra något nämnvärt merarbete för de berörda myndigheterna, i första hand Bergsstaten som är en del av SGU. Utskottet kan inte heller sluta upp bakom den restriktiva syn som redovisas i propositionen när det gäller vilka undersökningstillstånd som ska omfattas av den föreslagna förlängningen. Konsekvenserna för markägare och andra rättighetshavare av ett års förlängning torde var begränsade, men detta bör kunna belysas närmare i den konsekvensanalys som det lagstiftningsarbete som förordas nedan bör innefatta.

Sammantaget anser utskottet – i likhet med vad som anförs i motionerna 2019/20:3635 (SD), 2019/20:3636 (L), 2019/20:3641 (M), 2019/20:3642 (C) och 2019/20:3643 (KD) – att riksdagen bör uppmana regeringen att senast den 31 oktober 2020 återkomma med ett lagförslag som innebär att samtliga undersökningstillstånd som var giltiga den 1 juli 2020 förlängs med ytterligare ett år vid tidpunkten då de annars hade löpt ut. Förslaget om förlängning ska dock inte omfatta sådana undersökningstillstånd som avser olja eller gasformiga kolväten eller som grundas på en ansökan som rör stenkol och där stenkol uttryckligen anges i tillståndet. Med det anförda tillstyrker utskottet de nämnda motionerna.

Utskottets ställningstagande

Med anledning av det tillkännagivande som riksdagen riktade till regeringen i juni 2020 har nu regeringen återkommit med en proposition som innebär att bl.a. undersökningstillstånd som var giltiga den 1 juli 2020, som inte förlängts tidigare och som fortfarande är giltiga den 1 mars 2021 ska gälla i ytterligare ett år från den dag då giltighetstiden annars skulle ha löpt ut. Propositionen omfattar även vissa andra undersökningstillstånd som är giltiga den 1 mars 2021. Det är viktigt att de negativa konsekvenser för gruvnäringskannan som följer i spåren av spridningen av sjukdomen covid-19 uppmärksammas. Utskottet välkomnar därför propositionen och tillstyrker regeringens förslag.

Utskottet vill dock samtidigt framhålla att eftersom vi ännu inte har nått slutet på pandemin finns det anledning att fortsätta att noga följa förhållandena för de prospekteringsbolag som bedriver verksamhet i Sverige. Utskottet vill särskilt lyfta fram behovet av att följa situationen för de fall där

undersökningstillstånd har beviljats efter den 1 juli 2020 och som inte omfattas av regeringens aktuella förslag.

Särskilt yttrande

Undersökningstillstånd (V)

Birger Lahti (V) anför:

Jag delar regeringens uppfattning att det behövs åtgärder i och med den situation pandemin har skapat. Gruvindustrin är en strategiskt viktig näring för Sverige, inte minst i regioner som tidigare har drabbats av hög arbetslöshet och utflyttning. Mot denna bakgrund välkomnar jag att utskottet tillstyrker propositionen.

Jag vill i detta sammanhang samtidigt lyfta fram det arbete som pågår i Regeringskansliet för att införa ett nytt regelverk för alunskiffer. I likhet med vad företrädare för Vänsterpartiet gjorde redan i samband med det förra förslaget om förlängning av undersökningstillstånd vill jag framhålla vikten av att detta arbete bedrivs skyndsamt, att förslag snart överlämnas till riksdagen och att förslaget innebär att brytningen av alunskiffer kan upphöra inom en nära framtid.

Jag vill också återigen peka på att det är angeläget att regeringens förslag om undersökningstillstånden följs upp. Av propositionen framgår vidare att Sametinget och Svenska Samernas Riksförbund (SSR) har framfört flera invändningar mot förslaget. Det handlar bl.a. om att hänsyn ska tas till även andra berörda än bara tillståndshavaren. Det är enligt min uppfattning viktigt att dessa invändningar tydligt tas i beaktande.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2020/21:67 Undersökningstillstånd:

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i minerallagen (1991:45).

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

Förslag till lag om ändring i
minerallagen (1991:45)

Härigenom föreskrivs i fråga om minerallagen (1991:45)

dels att nuvarande 2 kap. 7 a § ska betecknas 2 kap. 7 c §,

dels att den nya 2 kap. 7 c § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas två nya paragrafer, 2 kap. 7 a och 7 b §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.*7 a §*

Trots vad som sägs i 5 § ska undersökningstillstånd som var giltiga den 1 juli 2020 och fortfarande är giltiga den 1 mars 2021 gälla i fyra år från dagen för beslutet.

Första stycket gäller inte undersökningstillstånd som avser olja eller gasformiga kolväten eller som grundas på en ansökan om stenkol och där stenkol uttryckligen anges i tillståndet.

7 b §

Tillstånd som har förlängts enligt 6 § och som är giltiga den 1 mars 2021 ska gälla i ytterligare ett år från den dag då giltighetstiden annars skulle ha löpt ut.

Om ett tillstånd enligt första stycket har förlängts med en tid som understiger tre år ska tillståndet förlängas på ansökan av tillståndshavaren med ytterligare viss tid så att den sammanlagda förlängningen blir högst fyra år. Detta gäller dock endast om förutsättningarna i 6 § är uppfyllda.

Första och andra styckena gäller inte undersökningstillstånd som avser olja eller gasformiga kolväten eller som grundas på en ansökan om stenkol och där stenkol uttryckligen anges i tillståndet.

7 a §

Tillstånd som har förlängts enligt 7 § andra stycket och som är giltiga den 1 juli 2020 ska gälla i ytterligare ett år från den dag då giltighetstiden annars skulle ha löpt ut.

Om ett tillstånd enligt första stycket har förlängts med en tid som understiger fem år kan tillståndet förlängas på ansökan av tillståndshavaren med ytterligare viss tid så att den sammanlagda förlängningen blir högst sex år. Detta gäller dock endast om förutsättningarna i 7 § andra stycket är uppfyllda.

Första och andra styckena gäller inte undersökningstillstånd som avser olja eller gasformiga kolväten eller som grundas på en ansökan om stenkol och där stenkol uttryckligen anges i tillståndet.

7 c §¹

Tillstånd som har förlängts enligt 7 § första stycket och som är giltiga den 1 mars 2021 ska gälla i ytterligare ett år från den dag då giltighetstiden annars skulle ha löpt ut.

Om ett tillstånd enligt första stycket har förlängts med en tid som understiger fyra år ska tillståndet förlängas på ansökan av tillståndshavaren med ytterligare viss tid så att den sammanlagda förlängningen blir högst fem år. Detta gäller dock endast om förutsättningarna i 7 § första stycket är uppfyllda.

Tillstånd som har förlängts enligt 7 § andra stycket och som är giltiga den 1 juli 2020 ska gälla i ytterligare ett år från den dag då giltighetstiden annars skulle ha löpt ut.

Om ett tillstånd enligt tredje stycket har förlängts med en tid som understiger fem år kan tillståndet förlängas på ansökan av tillståndshavaren med ytterligare viss tid så att den sammanlagda förlängningen blir högst sex år. Detta gäller dock endast om förutsättningarna i 7 § andra stycket är uppfyllda.

Första–fjärde styckena gäller inte undersökningstillstånd som avser olja eller gasformiga kolväten eller som grundas på en ansökan om stenkol och där stenkol uttryckligen anges i tillståndet.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 2021.

¹ Senaste lydelse av tidigare 2 kap. 7 a § 2020:578.